

Ex libris kiállítás

VASNÉ DR. TÓTH KORNÉLIA MŰVELŐDÉSTÖRTÉNÉSZ GYŰJTEMÉNYÉBŐL

Padné Szabó Mária

Az Ajka Városi Múzeum és Fotógaléria adott helyet 2024. szeptember 6. és október 10. között a „Kultúrtörténet ex libriseken. Válogatás Vasné dr. Tóth Kornélia művelődéstörténet gyűjteményéből” című kisgrafikai kiállításnak, melyen 32 tablón mintegy 350 alkotás volt megtekinthető. A tárlatot, melyről a sajtó, a helyi média mellett az M1 televízió is tudósított, Padné Szabó Mária, a Kisgrafika Barátok Köre Ajkai Csoportjának vezetője nyitotta meg.

Pillanatkép a kiállításmegnyitón

Padné Szabó Mária köszöntötte az érdeklődőket a kiállítás megnyitóján, és bemutatta Vasné dr. Tóth Kornéliát, akivel bizonyára többen találkoztak már, hiszen számos alkalommal olvashattak tevékenységéről lapunk hasábjain. Kornélia művelődéstörténész, tudományos kutató, könyvtáros, magyar-történelem szakos tanár, szakkönyvíró, nyelvész, folyóirat-szerkesztő.

2008-tól az Országos Széchényi Könyvtár főmunkatársa, a Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár tudományos kutatója. A kisnyomtatványok körébe tartozik az ex libris is, amiből több tízezer darabot őriz nemzeti könyvtárunk. Ennek a hatalmas anyagnak a feltárása, rendszerezése, internetes tartalomszolgáltatásra előkészítése is munkaköri feladatai közé tartozik. Munkahelyén túl a Moszkvai Állami Idegen Nyelvű Könyvtárban is végezhetett ebben a témában kutatásokat, ami nagy élményt, sok szakmai tapasztalatot jelentett.

A kiállítás részlete

Tudományos eredményeit számtalan formában publikálta, előadásokon mutatta be, és az ex librist választotta doktori disszertációjának témájául is. A feladattól pedig hamarosan szenvedély lett, ő maga is gyűjtővé és megrendelővé vált, így is támogatva művészeinket.

Hozzávetőleg 9000 darabos gyűjteményéből 1300 a külföldi, a többi magyar alkotó munkája. Ennek a hatalmas anyagnak csak töredékét tudjuk bemutatni. A válogatás címe: *Kultúrtörténet ex libriseken.*

A címválasztást az indokolja, hogy a művészet (művészi alkotásokat) kultúrtörténeti rendszerben mutatja be.

A művelődés értékei és normái, ismeretek megszerzése és alkalmazása.

A művészet pedig az értékek és normák elvont, általánosító vagy kiemelő, más nézőpontból szemlélt, plusz értéket hozzáadó megjelenítése. Ezt a hozzáadott értéket teremti meg az építés, szobrász, festő, grafikus, zenész, író, költő, színész, táncművész, tudós, és így tovább.

Kapolcsi Kovács Csaba rézkarca (2024)

Ezt a fantasztikus sokszínűséget most a grafikus és a gyűjtő látószögéből szemlélhetjük. Az ex libris, azaz művészi könyvjegy eredendően önálló művészi, kisgrafikai alkotás, aminek feladata az volt, hogy jelezze, ki a könyv tulajdonosa, de nem elégedett meg a név esztétikus leírásával, hanem ezt olyan képi keretbe foglalta/foglaltatta az alkotó és a megrendelő, ami utalt a könyv tartalmára és a tulajdonos

valamilyen jellemzőjére, foglalkozására, érdeklődési körére is. Ábrája kezdetben a címer, majd a tulajdonos portréja, intézmény esetén az épület rajza. Mindezt egyéb felirat is kiegészíthette. Tehát a tulajdonos és a hatalmi pozíció jelölésére is alkalmas volt. Először a főnemesi és egyházi könyvtárak könyveibe, azok borítójának első belső oldalára ragasztották az ex libriseket. A könyvnyomtatás terjedésével, a könyvek árának megfizethetővé válásával a kismesek és polgárok is gyűjthettek könyvjegyeket. Nekik általában nem volt címerük, így szakmájukhoz kapcsolódó szimbólumok kerültek a jogászok, orvosok, tudósok, művészek vagy más foglalkozásuk neve mellé.

Az ex libris sokszorosított kisgrafika, hús, de akár több száz nyomat is készülhetett belőle. Ehhez speciális technikákra volt szükség. Olyan alapanyagokra, dúcokra írták, rajzolták, karcolták, vészték, maratták az ábrát, illetve annak inverzét, amelyek

Vén Zoltán rézmetszete (2013)

viszonylag tartósak. Például csiszolt kőlap, fa-, acél-, ólom-, réz-, cinklemez, műanyag vagy lágyalap.

Kornélia a kiállítás szerkesztésekor nem a technikát, hanem a témát választotta rendezési elvnek. Kedvelt témaköréi a könyv, irodalom, történelem, ex libris kongresszusok és egyéb események, valamint a portrék. Ezt tükrözi a kiállítási válogatás is. A plakátok szereplő grafikák mindegyike megtalálható a tablón. A portréját is ábrázoló ex librist Safiya Piskun fehéroroszművész készítette egy prágai nemzetközi kongresszus alkalmából.

Safiya Piskun (BY) rézkarca (2018)

Az első tíz tablón Kornélia saját nevére készült lapokat láthatunk kisgrafikai találkozókról, kongresszusokról, amelyeken személyesen vett részt, valamint az irodalom és történelem témaköréből. Itt külön felhívom a figyelmet a számítógép és hozzá kapcsolható eszközök segítségével készült grafikákra. Kovács Borbála így ír az új technikáról: „A művész felismerte az

eszköz által nyújtott újszerű lehetőséget a világ és az ember eddig ismeretlen képének, sosem látott oldalainak feltárására. Az elektrografika a maga sajátos eszközeivel kezdte el feltérképezni a modern kor embere és a technika viszonyát is. Az új perspektívában a gép arca is megváltozott, a művész megszelídítette azt, sajátos, bensőséges kapcsolatot alakított ki vele. Nem a végzetet, hanem a továbblépés esélyét látta az eszközben. Úgy használta a technicizált információs társadalom eszközét, mint ahogy a tengeri élőlények lassan belepik, belakják, beépítik életükbe a tenger mélyére süllyedt hajó roncsait.” Vagyis a művész a gép nem rendeltetészerű, eltérített használatával túllép a közvetítő szerepen, és egyedi elektromos eszközzel készült képzőművészeti alkotást hoz létre.

Drahos István fametszete (1967)

A második tematikus egységben, 22 tablón már a lapok cseréjével megszerzett könyvjegyek láthatók. Itt a jó néhány intézmény számára készült ex libris között ismerőseket is találhatnak, pl. az ajkai, pápai és tapolcai könyvtárét. A foglalkozásokkal kapcsolatos lapok nagyon változatosak, ötletgazdagok. A kiemelt témák közül a könyv hangsúlyos szerepet kap. Könyvbrázolás, könyv és nyomdászat, könyv és olvasás, könyv és ex libris, könyv és állat olyan sokoldalú megközelítésével találkozhatunk, hogy itt biztosan mindenki talál magának kedvencet. Erre 86 alkotó 350 munkája ad lehetőséget.

A Kisgrafika Barátok Köre 65 éves. Erről is megemlékezik több tabló, köztük az egykori vezetőség tagjairól, aminek Kornélia is részese, valamint a budapesti mellett jelentős szegedi és ajkai csoportról is.

A tablók alatti tárlók közül az első kettőben a 22 saját szerzésű könyvből, katalógusaiból és 450 körüli tanulmányából, szakirányú írásából válogatott a témához kapcsolódókat. Erről a tárlatról is szerkesztett katalógust a kiállító.

A harmadik tárlóban a *Kisgrafika* és más szakfolyóiratokban megjelent cikkeiből válogatott a szerző. A negyedikben saját idegen nyelvű cikkeiből és az ő munkásságát bemutató idegen nyelvű cikkekből láthatnak válogatást.

Vasné dr. Tóth Kornélia munkásságát több kiegészítés-

A kiállítás katalógusa, szerk. Vasné dr. Tóth Kornélia, Budapest, 2024 (címlap)

sel, díjjal jutalmazták. Legjelentősebb a 2024-ben a Német Ex libris Egyesület nemzetközi találkozóján átvett Walter von Zur Westen-érem. Ezt az elismerést minden évben egyetlen olyan ember kaphatja, aki a könyvjegy kutatása, bemutatása, szakirodalmának bővítése, terjesztése kapcsán kiemelkedő teljesítményt mutatott fel. Ezt a díjat eddigi tudományos kutatásaiért, szakíróként végzett munkájáért, nemzetközi tevékenységéért, doktori disszertációjáért és a *Kisgrafika* folyóirat szerkesztéséért érdemelte ki. A Csingervölgy Non-profit Kft.-hez tartozó Városi Múzeum és Fotógaléria dolgozó és a jelen lévő érdeklődők nevében gratulálunk, és további eredményes munkájához minden jót kívánunk! A látogatóknak pedig azt, hogy a megismerés, a felfedezés élményével legyenek gazdagabbak.